

II AUGLAUGI UN OGULĀJI

SLIMĪBAS

ĀBEĻU KRAUPIS (*Venturia inaequalis*)

Ābeļu kraupja sporu izlidošana nereti sakrīt ar augļu koku ziedēšanu. Kraupja sporas pārziemo turpat dārzā uz vecajām, nobirušajām lapām. Parasti aprīļa beigās, iestājoties labvēlīgiem laika apstākļiem (+16°...+18°C, lietus), sākas masveida kraupja sporu izlidošana, taču šogad, iespējams, pavasaris būs agrs, tāpēc sporu izlidošana varētu sākties agrāk. Iepriekšējā gadā pirmās kraupja pazīmes uz augļu koku lapām Vidzemē tika konstatētas maija beigās ziedēšanas nobeiguma un augļu veidošanās sākumā (AS 69 – 71). Tas ir agrāk nekā iepriekšējos gados. Ābeļu un bumbieru kraupja ierobežošanai pirmais fungicīdu smidzinājums būtu jāveic tieši pirms asku sporu masveida izlidošanas. Ja maijā laika apstākļi saglabājas mēreni silti un mitri, kraupja infekcijas ierobežošanai smidzinājums būs jāveic atkārtoti. Ierīkojot jaunus stādījumus, ieteicams izvēlēties kraupja izturīgākās šķirnes.

ĀBEĻU MILTRASA (*Podospaera leucotricha*)

Ābeļu miltrasa biežāk sastopama stādaudzētavās, kur labvēlīgāks temperatūras un mitruma režīms, jo stādi ir sabiezināti. Pagājušajā gadā Vidzemē arī ražojošos stādījumos miltrasas infekcija tika konstatēta maija beigās augļu veidošanās sākumā (AS 71), bet infekcijas izplatība un pakāpe nepārsniedza 5%.

BUMBIERU-KADIĶU RŪSA (*Gymnosporangium sabinae*)

Bumbieru-kadiķu rūsa ir visbiežāk sastopamā bumbieru slimība, kuras izplatība pieaugusi līdz ar dažādu dekoratīvo kadiķu iekļaušanu apstādījumos. Iesākumā, apmēram aprīļa otrajā pusē, infekcijas ierosinātāji atrodas uz kadiķiem, bet vēlāk pārvietojas uz bumbierēm. Iepriekšējā gadā Vidzemē rūsa tika konstatēta jūnija otrās dekādes sākumā augļu veidošanās iesākumā (AS 72).

KAULEŅKOKU SLIMĪBAS

KAULEŅKOKU LAPBIRE (*Blumeriella jaapii*)

Kauleņkoku lapbires ierosinātāji saglabājas uz nobirušajām ķiršu lapām. Pārsvarā inficējas skābie ķirši un stipras infekcijas rezultātā nereti lapas var nobirt jūlija sākumā. Slimības izplatību veicina silti un sausi laika apstākļi. Vidzemē novērotajos dārzos vairāk tiek audzēti saldie ķirši, tāpēc lapbires infekcija novērota salīdzinoši reti, 2019. gadā netika konstatēta.

KAULEŅKOKU PELĒKĀ PUVE (*Monilinia laxa*)

Kauleņkoku pelēkā puve (ķiršu mēris) izplatību veicina zemas temperatūras (+5°C) un mitrums, kā arī iepriekšējā gada inficētie, nokaltušie un neizgrieztie dzinumi. Tā var parādīties jau

ziedēšanas laikā (AS 63 - 65), kad zari ar visām lapām un ziediem nokalst, bet nebirst. Vidzemes reģionā pelēkās puves pirmās pazīmes tika konstatētas agri – jūnija otrās dekādes beigās ķiršu nogatavošanās sākumā (AS 81).

KAULEŅKOKU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Wilsonomyces carpophilus*)

Kauleņkoku sausplankumainības (cauršautās lapas) ierosinātāji saglabājas pumpuros un mizas plaisās, visticamāk, arī šogad slimība būs sastopama visos dārzos jau samērā agri. Lai arī nereti inficēšanās pakāpe sasniedz pat 100%, šī slimība neietekmē ne augu attīstību, ne ražas kvalitāti. Iepriekšējā gadā plūmju stādījumā sausplankumainības pirmās pazīmes tika novērotas agri - maija beigās augļaižmetņu veidošanās sākumā (AS 72) un līdz jūlija sākumam inficēšanās pakāpe sasniedza 54%. Ķiršu stādījumā pirmās pazīmes tika konstatētas jūnija sākumā un izplatības pakāpe nepārsniedza 32%. Apmēram šāds sausplankumainības izplatības līmenis ir bijis arī iepriekšējos gados, izņēmums bija 2018. gada sausā un karstā vasara, kad infekcija plūmju un ķiršu stādījumos nepārsniedza 20%.

PLŪMJU RŪSA (*Tranzschelia pruni-spinosa*)

Plūmju rūsa pēdējā desmitgadē Vidzemē novērotajos kauleņu stādījumos nav konstatēta. Parasti slimības pazīmes var parādīties vasaras otrajā pusē lapu apakšpusē vai virspusē brūnu pustulu veidā. Lielākā daļa ierosinātāju saglabājas uz vecajām, nobirušajām lapām.

AVENU, ZEMENU SLIMĪBAS

AVENU IEDEGAS (*Elsinoe veneta*)

Aveņu iedegas izplatību veicina siltums, mitrums, vējš, arī kukaiņi. Parasti sporu izlidošana notiek lapu plaukšanas laikā (AS 9 – 12), pārsvarā tiek bojāti dzinumi un lapas vecos, nekoptos un sabiezinātos stādījumos. Ja iepriekšējā gadā bijuši iedegu inficēti dzinumi, svarīgi tos savlaicīgi izgriezt un aizvākt no stādījuma. Iepriekšējā gadā Vidzemē ogu nogatavošanās sākumā (AS 81) jūnija beigās tika konstatētas aveņu iedegu pazīmes, taču izplatība nepārsniedza 4%.

PELĒKĀ PUVE (*Botrytis cinerea*)

Pelēkā puve var inficēt un bojāt gan vasaras, gan rudens avenis. To veicinās ilgstošs mitrums (lietus, rasa) un vējš. Puves ierosinātāji saglabājas uz augu atliekām, nezālēm, mulčēšanai izmantotajiem salmiem un inficēšanās parasti notiek aveņu un zemeņu ziedēšanas laikā (AS 60 – 69). Iepriekšējā gadā bija labvēlīgi laika apstākļi puves izplatībai. Vidzemē aveņu stādījumos ogu krāsošanās laikā (AS 87) jūlija pirmās dekādes beigās tika konstatētas inficētas ogas, bet zemeņu stādījumā puve parādījās jūlija beigās uz vēlāku šķirņu ogām.

AVENĀJU DZINUMU MIZAS PLAISĀŠANA (*Didymella applanata*)

Avenāju dzinumu mizas plaisāšanas ierobežošanas galvenais pasākums ir veco un noražojamo dzinumu izgriešana, jo infekcijas ierosinātāji saglabājas uz inficētiem dzinumiem un atmirušiem audiem. Nereti slimības ierosinātāji audos var nokļūt caur kaitēkļu bojājumu vietām, kā arī mehānisku brūču vietās. Parasti sporas sāk izlidot maija sākumā, ar lietus pilienu un vēja palīdzību tās nokļūst uz jaunajiem dzinumiem, bet inficēšanās un pirmās pazīmes var parādīties

visas vasaras laikā. Iepriekšējā gadā novērotajos avenu stādījumos slimības pazīmes netika konstatētas.

ZEMEŅU LAPU BALTPLANKUMAINĪBA (*Mycosphaerella fragariae*)

Zemeņu lapu baltplankumainība ir bieži sastopama zemeņu slimība, taču koptos stādījumos tā nerada ekonomiski nozīmīgus postījumus. Slimība galvenokārt parādās uz lapām pēc ražas novākšanas. Lai ierobežotu slimības izplatību, zemeses nevajadzētu vienā vietā audzēt ilgāk par 3 gadiem, pēc ražas novākšanas lapas ieteicams nopļaut un no stādījuma aizvākt. Iepriekšējā gadā Vidzemē novērotajos zemeņu stādījumos infekcijas pirmās pazīmes parādījās jau jūnija otrās dekādes sākumā pirmo ogu sārtošanās laikā (AS 85).

ZEMEŅU LAPU BRŪNPLANKUMAINĪBA (*Diplocarpon earliana*)

Zemeņu lapu brūnplankumainības izplatībai vajadzīgs noteikts mitruma daudzums, lai vecāko lapu apakšpusēs notiktu inficēšanās. Sausās un karstās vasarās slimība var neparādīties. Iepriekšējā gadā mūsu reģionā brūnplankumainība tika konstatēta jūlija pirmās dekādes beigās, kad jau zemenēm sāka veidoties jaunās lapas un stīgas (AS 91).

ĀBEĻU, BUMBIERU KAITĒKĻI

ĀBEĻU ZIEDU SMECERNIEKS (*Anthonomus pomorum*)

Ābeļu ziedu smecernieks šajā pavasarī varētu parādīties ļoti agri, jo tā attīstība un barošanās notiek, kad gaisis iesilis $+5^{\circ}$ – $+8^{\circ}\text{C}$. Pavasara atnākšana vai kavēšanās var ieviest korekcijas smecernieka klātbūtnei dārzos. Kaitēkļa barošanos un vairošanos veicinās silti un saulaini laika apstākļi. Ja paredzama bagātīga ziedēšana, smecernieka klātbūtne var kalpot kā ražas normēšanas sastāvdaļa. Iepriekšējā gadā novērotajos augļu dārzos bija maz ziedpumpuru, līdz ar to arī ābeļu zieda smecernieka klātbūtne bija ļoti minimāla.

ĀBOLU TINĒJS (*Cydia pomonella*)

Ābolu tinēja kritiskais sliekšnis, kad jālemj par ierobežošanas pasākumiem, ir, ja nedēļas laikā feromonu slazdā tiek notverti 5 – 10 tinēja tauriņi. Tinēja tauriņu masveida lidošanu veicinās mierīgi, silti un sausi laika apstākļi maija beigās, tieši vakara stundās. Iepriekšējā gadā feromonu slazdos tinēja tauriņi tika konstatēti augļaižmetņu veidošanās sākumā (AS 71) maija beigās, jūnija sākumā. Vislielākais notverto tauriņu skaits nedēļas laikā bija 35, kas ir iepriekšējo gadu līmenī (15 - 56).

PĪLĀDŽU TĪKLKODE (*Argyresthia conjugella*)

Pīlādžu tīklkodes izplatība pēdējos pāris gados ir palielinājusies, iespējams to veicinājuši ilgstoši siltie un sausie laika apstākļi, taču to masveida savairošanos ir grūti prognozēt. Sistemātiska kritušo augļu savākšana var nedaudz palīdzēt ierobežot kaitēkļa izplatību, arī kartona jostu lietošana ap koku stumbriem. Iepriekšējā gadā pirmie tīklkodes tauriņi feromonu slazdos parādījās jūnija sākumā augļaižmetņu veidošanās laikā (AS 72). To skaits sezonā bija neliels,

maksimāli 10 gab. nedēļas laikā.

BUMBIERU LAPU BLUSIŅA (*Cacopsylla pyri*)

Bumbieru lapu blusiņa parasti parādās aprīļa beigās maija sākumā un vienā sezonā iespējamas vairākas paaudzes. Lai ierobežotu kaitēkļa izplatību, ieteicams koka stumbrus un vecākos zarus attīrīt no sūnām un ķērpjiem, no dārza aizvēkt nobirusās lapas. Iepriekšējos divos gados Vidzemes reģionā novērotajos bumbieru stādījumos netika konstatētas.

LAPUTIS (*Aphididae*)

Laputis uz augļu kokiem var parādīties dažādās augu attīstības stadijās, to ietekmē laika apstākļi, bet pārsvarā tās barojas uz jaunajiem dzinumiem un jauno lapu apakšpusēs. Laputīm sezonā var būt vairākas paaudzes. Iepriekšējā gadā mūsu reģionā laputis tika konstatētas jūnija sākumā augļaižmetņu veidošanās sākumstadijā (AS 71), izplatība līdz jūnija vidum nedaudz pieauga (8%), taču vēlāk neturpinājās.

KAULEŅKOKU KAITĒKĻI

ĶIRŠU-MADARU LAPUTS (*Myzus cerasi*)

Ķiršu-madaru laputis var parādīties maija beigās vai jūnija sākumā ziedēšanas beigu un augļaižmetņu veidošanās sākumstadijās (AS 69 – 72). Visvairāk laputis barojas uz jauno dzinumu galotnēm un jaunajām lapām. Iepriekšējā gadā Vidzemē laputis pirmo reizi tika konstatētas maija beigās (AS 72), bija invadēti vien atsevišķi dzinumi, un laputu barošanās turpinājās apmēram divas nedēļas.

EIROPAS ĶIRŠU MUŠA (ķiršu raibspārnmuša) (*Rhagoletis cerasi*)

Eiropas ķiršu mušas (ķiršu raibspārnmušas) izlidošana parasti notiek jūnija otrajā pusē, ko var konstatēt, izliekot dzeltenos līmes vairogus. Ja nedēļas laikā uz līmes vairoga konstatēti 3 pieaugušie īpatņi, kaitēkli nepieciešams ierobežot. Iespējams, kaitēkļa izplatību Vidzemē ierobežo aukstākas un garākas ziemas, zemākas nakts temperatūras pavasaros, kā arī audzēto šķirņu izvēle. Iepriekšējā gadā mūsu reģionā apsekotajos stādījumos kaitēklis netika konstatēts.

PLŪMJU AUGĻU TINĒJS (*Cydia funebrana*)

Plūmju augļu tinējs parasti sāk izlidot maija beigās. Iepriekšējā gadā Vidzemē pirmie tinēja tauriņi feromonu slazdos tika konstatēti mazliet vēlāk - jūnija sākumā, augļaižmetņu veidošanās laikā (AS 73). Nedēļas laikā slazdos notverto tauriņu skaits vidēji bija 25 īpatņi, kas ir iepriekšējo gadu līmenī. Lidošana turpinājās līdz jūlija beigām, kad tika konstatēti pirmie tinēja kāpuru bojātie augļi. Plūmju tinēja kāpuru bojātie augļi jāsavāc un jāiznīcina, lai kaut daļēji ierobežotu kaitēkļa izplatību.

GAIŠĀ PLŪMJU ZĀĢLAPSENE (*Hoplocampa flava*), TUMŠĀ PLŪMJU ZĀĢLAPSENE (*Hoplocampa minuta*)

Gaišās plūmju zāglapsenes un tumšās plūmju zāglapsenes savairošanas lielā mērā noteiks pavasara laika apstākļi un plūmju ziedēšanas intensitāte. Iepriekšējā pavasarī daudzviet plūmju ziedi cieta no sala, tāpēc mūsu reģionā zāglapsēņu izlidošana netika konstatēta. Parasti zāglapsēņu izlidošana notiek maija beigās vai jūnija sākumā vainaglapu nobiršanas stadijā (AS 73) un to uzskaitē tiek izmantoti baltie līmes vairogē.

AVENU, ZEMENU KAITĒKĻI

AVENU ZIEDU SMECERNIEKS (*Anthonomus rubi*)

Avenu ziedu smecernieks sastopams gandrīz katru gadu gan avenū, gan zemeņu stādījumos. Augsnes irdināšana un apdobju kopšana pavasarī var traucēt smecernieka attīstību. Iepriekšējā gadā Vidzemē avenū stādījumos smecernieka vaboliņas tika konstatētas maija trešās dekādes sākumā ziedpumpuru atdalīšanās laikā (AS 55), bet zemeņu stādījumos - maija beigās ziedēšanas sākumā (AS 61). Ja uz katru trešo augu konstatē kaitēkli, jāveic ierobežošanas pasākumi.

AVENĀJU VABOLE (*Byturus tomentosus*)

Avenāju vabole iesākumā bojā ziedpumpurus, bet vēlāk kāpuri ogas. Stādījumos pārsvarā parādās maija beigās vai jūnija sākumā ziedpumpuru veidošanās un atdalīšanās laikā (AS 53 - 55). Iepriekšējā gadā avenāju vabole tika konstatēta nedaudz agrāk - maija trešās dekādes sākumā avenū ziedpumpuru atdalīšanās laikā (AS 55). Kaitēkļa ierobežošanā svarīga ir apdobju kopšana kā rudenī, tā pavasarī.

DĀRZA VABOLE (*Phyllopertha horticola*)

Dārza vaboles parasti izlido maija beigās vai jūnija sākumā un var baroties uz dažādu augu lapām, bet vēlāk kāpuri augsnē var bojāt augu saknes. Pietiekami labi koptos stādījumos postījumi ir maznozīmīgi, vien atsevišķās vietās.

ZEMENU ĒRCE (*Phytonemus pallidus*)

Zemeņu ērcu izplatības samazināšanai ieteicams veikt dažādus agrotehniskos pasākumus. Stādīšanai jāizmanto vesels, no kaitēkļa brīvs stādāmais materiāls, jāievēro augu maiņa, lai pēc iespējas tālāk no vecajiem stādījumiem atrastos jaunie stādījumi, audzēt ne ilgāk par 3 gadiem vienā vietā, regulāri jāveic nezāļu ierobežošana, arī veco lapu nopļaušana un iznīcināšana pēc ražas novākšanas, kā arī invadēto augu izrakšana un aizvākšana no stādījuma. Kaitēklis bojā jaunās plaukstošās zemeņu lapiņas, taču sausu un karstu laika apstākļu ietekmē tas var parādīties vēlākās augu attīstības stadijās, arī nogatavošanās laikā (AS 89). Pēdējos gados zemeņu ērcu izplatība biežāk konstatēta segtajos zemeņu stādījumos.

LAUKA MAIJVABOLE (*Melolontha melolontha*)

Lauka maijvaboles savu attīstības ciklu iziet 4 – 5 gados, taču vaboļu lidošana un dažāda

vecuma kāpuri augsnē ir katru gadu. Ierīkojot jaunus augļu koku un ogulāju stādījumus, svarīgi pārliecināties par kāpuru klātbūtni augsnē, nepieciešamības gadījumā augsni atstājot melnajā papuvē, kuru laiku pa laikam vēlams izkustināt. Rezultātā kāpuri nonāk augsnes virspusē, viena daļa aiziet bojā mehāniski, bet daļu iznīcina dabīgie ienaidnieki (putni, skrejvaboles). Vidzemē pastiprināta maijvaboļu izlidošana bija novērota pirms trīs gadiem, šogad augsnē būs atrodami pietiekami lieli trešā gada kāpuri, kas var apgrauzt kultūraugu saknes līdz augu pilnīgai bojāejai.